TÜRK KİMLİĞİ
VE
TÜRK DÜNYASI

Nevzat Kösoğlu

ÖTÜKEN

NEVZAT KÖSOĞLU; 7 Ekim 1940 tarihinde Erzurum'un İspir kasabasında doğdu. İlk ve ortaokul öğretimini İspir'de tamamladıktan sonra Erzurum Lisesi'ne girdi. Lise 2. ve 3. sınıfları Karabük Demir Çelik Lisesi'nde okuyarak buradan mezun oldu. Bir yıl ara verdikten sonra 1959 yılında İstanbul Hukuk Fakültesi'ne kaydoldu. Ertesi sene aynı zamanda İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsü'ne devam etmeye başladı ancak bu eğitimini tamamlamadı. 1964 yılında Hukuk Fakültesi'ni bitirerek Ankara'ya geldi. Burada 1967 yılı sonlarına kadar *Babıali'de Sabah* gazetesinin Ankara bürosunda çalıştı. 1967 yılında *Söğüt* dergisini çıkarmaya başladı ve orada yazılar yazdı. 1970 yılında Ankara'da serbest avukatlığa başladı. Aynı zamanda *Ocak* araştırma, inceleme dergisinin yöneticiliğini yaptı. Bütün bu süre boyunca, aynı zamanda kurucularından olduğu Ötüken Yayınevi'nin editörlük işleriyle ilgilendi ve Söğüt Dergisi'nde yazı yazmaya devam etti. 1974 yılında fiilen siyasete girdi ve MHP Genel Sekreter Yardımcısı oldu. 1977'de Erzurum milletvekili olarak Meclise girdi. 12 Eylül darbesi ile tutuklandı ve bir buçuk yıl tutuklu kaldı.

1982'de beraat ettikten sonra aktif siyasetten uzaklaştı ve tüm mesaisini Türk kültürünü ve Türk milliyetçiliğini besleyen fikir ve düşünce dünyasını yazıya geçirmeye; kültürümüzün eşsiz kaynaklarına yönelik yayınlar yapmaya ayırdı. Söğüt Yayıncılığı kurarak yayıncılık işleriyle uğraşmaya başladı ve bu alanda büyük projelere imza attı. Bunlardan ilki 14 cilt hâlinde yayımladığı ortak çalışma ile hazırlanan *Büyük Türk Klasikleri* adlı antolojik eserdir (Ötüken, 1985-2002). Bu eser, Türk edebiyatının en eski dönemlerinden başlanarak 20. yüzyıla kadar olan tüm dönemlerinin şiir ve nesir örneklerini toplayan bir antoloji olarak edebiyat tarihimize büyük bir katkı yaptı. Yine Nevzat Kösoğlu'nun bir diğer büyük hizmeti 1990'lı yıllarda Kültür Bakanlığı'nın projesi olarak *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları* serisinin yönetimini üstlenmesidir. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi* adıyla ansiklopedik boyda 32 cilt olarak çıkan bu çalışmayla (Kültür Bakanlığı Yay., 1993-2005) Türkiye dışındaki Türk edebiyatlarını Türkiye'de tanıttı ve aynı zamanda Türk Dünyası'nın bütün bölgelerinde bunların okunmasını ve öğrenilmesini sağladı. Aynı proje çerçevesinde, T.C. Başbakanlık Tanıtma Fonu desteğiyle Türkiye Türk Edebiyatının kardeş dillere aktarılması amacıyla başlangıcından günümüze kadarki edebiyat eserlerimizden seçilen beş ciltlik ansiklopedik bir eser hazırlayarak Azerbaycan (1999), Kazakistan (2002), Kırgızistan (2003), Özbekistan (2003) ve Türkmenistan (2003) dillerinde yayınlanmasını (Türk Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları), TİKA ve Türk Büyükelçilikleri aracılığıyla da bu ülkelerde dağıtılmasını sağladı.

Nevzat Kösoğlu, Türk Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı'nın başkanlığını da uzun yıllar yürüttü ve bu vakfa ait Türk Yurdu Okullarının da kurucusu oldu.

Nevzat Kösoğlu'na, bir fikir ve kültür adamı olarak ilmî ve edebî çalışmalarıyla Türk diline ve kültürüne yaptığı çok önemli katkılardan dolayı 2009 yılında TBMM tarafından *"Türk Kültürüne Hizmet Ödülü"* verildi. Türk Ocakları'nın 41. Olağan Kurultayı'nda ise *"Hamdullah Suphi Tanrıöver Kültür Ödülü"* de Nevzat Kösoğlu'na takdim edildi. 2011 yılında yine Türk diline ve kültürüne yaptığı hizmetlerden dolayı Elginkan Vakfı tarafından verilen *"Türk Kültürünü Araştırma Ödülü"*nü aldı. Ayrıca 2012 yılında, Uluslararası Türkçe Derneği (TÜRKÇEDER) tarafından her yıl verilen *"İsmail Gaspıralı Türk Dili Ödülü'ne* de lâyık görüldü. Kösoğlu özellikle kültür ve medeniyet konularında ortaya koyduğu özgün tahlil ve tespitleriyle Türk millî düşüncesinin fikrî muhtevasını zenginleştirdi. O kültürün ve medeniyetin kuruluşunun temeline imanı ve bunun şiddetinden doğan gerilimi yerleştirerek özgün bir fikrin mimarı olarak Türk dünyasında yeni bir medeniyet tasarımının hayalini kurdu.

Evli ve üç çocuk babası olan Nevzat Kösoğlu 10 Ekim 2013 tarihinde vefat etti.

Eserleri: *Kitap Şuuru*, Ankara: Genç Sanat Yayınları, Ankara-1984, 2. Basım Ötüken 1994; *Millet Meclisinde ve Askerî Mahkemelerde Tarihe Konuşmalar*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 1987; *Türk Dünyası Tarihi ve Türk Medeniyeti Üzerine Konuşmalar*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 1990; *Millî Kültür ve Kimlik*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 1992; *Türk Kimliği ve Türk Dünyası*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 1996; *Hukuka Bağlılık Açısından Eski Türkler'de, İslam'da ve Osmanlı'da Devlet*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 1997; *Bediüzzaman Said Nursî, Hayatı-Yolu-Eseri,* İstanbul: Ötüken Yayınevi, 1999; *Türk Milliyetçiliği ve Osmanlı*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 2000; *Küreselleşme ve Millî Hayat*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 2002; *Peyami Safa*, Ankara: Alternatif Yayınları, 2003; *Peyami Bey, Hayatı ve Düşünce Dünyası*, İstanbul: Ötüken yayınevi, 2011; *Galip Erdem*, Ankara: Alternatif Yayınları, 2003; *Galip Erdem*, (Gözden geçirilmiş ilaveli 2. Baskı), İstanbul: Ötüken Yayınevi, 2010; *Dündar Taşer*, Ankara: Alternatif Yayınları, 2003**;** *Dündar Taşer*, (Gözden geçirilmiş ilaveli 2. Baskı), İstanbul: Ötüken Yayınevi, 2010; *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Ziya Gökalp*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 2005; *Türk Olmak ya da Olmamak, Millî Kültür, Mozaik Kültür ve Etnisite*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 2005; *Geçmiş Zaman Peşinde yahut Vaizin Söyledikleri*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 2007; *Şehit Enver Paşa*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, 2008; *Hatıralar yahut Bir Vatan Kurtarma Hikâyesi*, (Osman Çakır ile söyleşi), İstanbul: Ötüken Yayınevi, 2008; *Milliyetçilikte Yeni Arayışlar -Yahya Kemal, Hayatı ve Düşünce Dünyası*, İstanbul: Ötüken Yayınevi, İstanbul: 2009; *Türk Dünyasında Yeni Bir Medeniyet Tasarımı*, İstanbul: Ötüken Yayınevi 2013.

İçindekiler

Giriş Yerine

İman-Fikir ve Kültüre Dair 9

Türk Kimliği

Muhterem Cumhurbaşkanım, ... 17
Bir Kelime, Bir Medeniyet 21
Türk Kimliği Çevresinde 26
Kimlik-Kültür-İsimlendirme... 29
Osmanlı ve Türk Kimlikleri Ayrı mı İdi? 31
Araştırma Yöntemi ve Malzemeleri... 34
Mozaikçilik ve Irkçılık... 40
Birikim 47
Türk Tarihi Ne Zaman Başladı? 58
Anadolu'nun Türkleşmesini Beyan Eder..... 61
Devlet ve Teokrasi... 72
Hun İmparatorluğu Devlet mi İdi? 75
Türküler Kimin?... 77
Osmanlı-Dil... 79
Tarih Nasıl Yazılmalı? 81
Kültür/Kimlik Üzerine -I- 83
Kültürel-Millî Kimlik 83
Kişisel ve Öznel Kimlik..... 98
Millî Kültür-Mozaik-Etnik Gurup 106

1. Mâhûtlar ve Gafiller 106
2. Millî Kültür ve Mozaik 110
3. Mozaik ve Etnik Guruplar 117
Fesin Türklüğü Yahut İmam Bayıldı 126
Teknolojik Değişme ve Kültür 133
Kültürel Devreler ve Bürokrasi 136
Üç Tarz-ı Siyasete Dair Notlar 142
Mümin Bir Mütefekkirin Ruh Dünyası 158
Zor Dönemlerin Aydınları 175

Türk Dünyası

Türk Dünyası ve Türk Kültürünün İmkânları 189
Türkistan Türk Topluluklarının Millî Meselesi 205
Türk Dünyasında Yeni Yükselişin Meseleleri 219
İman, Çağdaşlık ve Koruyuculuk 219
Küreselleşme -Din, Dil ve Musiki- 223
Türk Tarihi ve Balkanlar 229

Giriş Yerine

İman-Fikir ve Kültüre Dair

Kültür yahut medeniyet, bir iman çevresinde gerçekleştirilen bütün bir hayattır; maddesi ve üslûbu ile. Kültürün bir diğer güzel tarifi de, "insanın tabiata ilave ettikleridir." Yâni, beşerî eylemlerin, insan başarılarının bütünü. En basit gözlemlerden en soyut genellemelere kadar, görülebilir ki, hayat, yapıp eylediklerimizle kurulur. Ve, hiç bir eylemimiz yoktur ki, onu bir inanç temellendirmemiş olsun.

Bu yüzden, bir kültürün incelenmesi, bir beşerî eylemin çözümlenmesinden çok farklı değildir. Biz, insan başarılarının incelenmesini sonraya bırakarak, kültürel oluşlara bakacağız.

*
* *

Kültürel oluşumlara iki yönden bakılmalıdır; kültürel olguyu gerçekleştiren güç ve oluşumu biçimlendiren etkenler. Birincisi imanla ilgilidir. Kültür taşıyıcı birim olarak toplumun, kendi kültürünün mukaddeslerine olan imanı ne kadar güçlü ise, onun ölçüleri ile ne kadar ölçülenmiş ise, toplumsal gerilimi de o kadar yüksek demektir. İbni Haldun'un, kan bağına dayandırıp asabiyet ola-

rak isimlendirdiği bu güç, medeniyetleri kuran, kültürleri yaratıcı ve atılgan kılan enerjiyi verir. Yapıp eyleyen güç budur ve imandan kaynaklanmaktadır.[1]

Medeniyetleri kuran sosyal gerilimlerin doğuşunda ve artmasında, fikirlerin, mücerret düşünce olarak bir katkısı yoktur. Bunu belirleyen, imanın şiddetidir. Fikirler yahut inancın içeriği ne olursa olsun, eğer toplum derinden inanmışsa, eylemlerini bu inancın muhtevaları belirliyor, ölçülendiriyorsa, o toplum, kendi medeniyetini kurma yoluna girmiş, kültürün yaratıcı dönemi başlamış demektir.

Hayatın bundan sonraki gelişmeleri, iman-amel ilişkilerinin belirlediği bir çizgide gerçekleşir; iman arttıkça, ameller iman ölçülerine daha uygun bir biçimde gerçekleşir; eylemler iman ölçülerine uygun oldukça iman artar. Bunu millî kültürümüzün geleneksel ifadesi içinde söylersek, amel imanın fânusudur; onu korur ve ışığını parlaklaştırır. Amelsiz imanın ışığı zayıflar ve söner. Bu çizgide, iman muhtevalarının yahut kültürün iç taleplerinin ve kültürün maddesinin yönü ve imkânları ölçüsünde medeniyet açılışları devam eder. Soğuma dönemlerinde bu mekanizma tersine işlemeye başlar; iman zayıfladıkça, ameller iman ölçülerinden sapmaya başlar, ameller ölçülerin dışına çıktıkça da iman zayıflamaya devam eder. Bu sürece girmiş olan kültürün yeni bir hamle yapabilmesi, kültürün yeni açılışlara girebilmesi için, iman tazelenmesi ve kuruluş dönemlerinin iman coşkunluğuna yeniden ka-

[1] İbni Haldun'u inceleyenlerden, kan asabiyeti, inanç asabiyeti ayırımı yapıp, mütefekkirin her ikisine de yer verdiğini söyleyenler vardır. Ancak, asabiyeti yaratan sadece inançtır; bunun gelenekten, eğitimden gelmesi yahut âni bir inayetle kazanılması önemli değildir ve hepsi aynı sonucu verir. Büyük mütefekkirin üzerinde durduğu asabiyet de, esasında elbetteki müşterek kanla değil, aynı kandan gelenlerin birbirleri ve çevreleri ile ilişkileri konusundaki geleneksel inançlarından doğmaktadır.

vuşulması gerekir. Kültürün tükenmekte olan gücü, ancak böyle bir ateşlenme ile yeni bir yaratıcı döneme girebilir.

Bu demektir ki, bir imana heyecanla bağlanan, o imanla ölçülenen her toplum, kendi özgün kültürünü kurar. Ancak, imanı, yaşadığı tarihî şartları ve çevreyi değerlendirip özgün bir medeniyet haline getiremeyen, tam açılıp, imkânlarını sergilemeyen zayıf hamleler de vardır. Bunlar, başka medeniyetler arasında ezilir, kaybolur yahut mevzii başarılarda kalırlar.

Zengin bir fikir ve ölçü birikimine sahip olduğu halde, imanı zayıf yani gerilimi düşük olan toplumlarda bu düşünce ve ölçü zenginlikleri, meyveye duramadan dökülen çiçekler gibi kalır.

Bir diğer noktadan, hayatın maddesi yani kültürün malzemeleri zengin ise, kültür de zengin olur; sâde malzemelerle kurulan kültürler de sâde olurlar. Medeniyetlerin coğrafya itibariyle yayılışları bu hususla yakından ilgilidir. Tarihî göçler ve tercüme çalışmaları, hayatın maddesini zenginleştiren ve kültürün idrakini genişleten en önemli etkenlerdir. İmanın kavi olduğu zamanlarda bu etkenler, kültürün problem alanlarını genişleterek idrakin sürekli yenilenmesine ve imanın parlamasına imkân hazırlarlar. Eğer bu gelişmeler imanın zayıf dönemlerinde olursa, kültür bu yeni gelişmelerin yorumunu ve değerlendirmesini kendi ölçüleri ile yapamayacağından, yaşanacak sıkıntılar kimlik kayıplarına kadar gidebilir.

Coşkun bir iman, zengin bir fikir ve ölçü muhtevasına sahip ise ve zengin hayat malzemeleri ile buluşmuşsa, büyük bir medeniyetin doğması kesindir.

*

* *

Kıblesi ne olursa olsun, her iman bir medeniyetin motor gücüdür. Yeter ki, eylemleri güdüleyebilecek, ölçülendirebilecek gerilimde olsun ve topluma yayılsın. Tarihte gerçekleşen büyüklü küçüklü, tam açılabilmiş yahut yarım kalmış bütün kültürlerin iman istikametleri farklıdır; hayat anlayışları, insana, tabiata, devlete, çocuğa, yaşlıya, sanata v.b. bakışları farklı olmuş; ama, inançları yeterli güçte ise başarılı olmuşlardır.

Fikirlerin/ideolojilerin gücünü, muhtevalarında değil, müminlerinin imanlarıda aramak gerekir. Fikirlerin, ideolojilerin vadettiklerinin cazibesi, oltadaki yemin çekiciliğidir. Asıl olan ve sosyal gerilimi yaratan, bu fikirlere/ideolojiye bağlanıştaki şiddettir. Bu da eğitimle olur.

İslâm medeniyetinin doğuş ve âni yükselişini, bu iman hamlesini dikkate almadan yorumlamak mümkün değildir.

Hitler'in nazizmi, kısa bir süre içinde büyük sosyal ve iktisadî başarılara imza atmıştır. Halbuki, nazizmin hiç bir ciddi fikir muhtevası yoktu; Yahudi düşmanlığı ve mensup oldukları ırkın üstünlüğü temaları çevresinde bir toplumsal gerilim yaratmışlardı.

Marksizm, Sovyetlerin ilk dönemlerinde fevkalade yaratıcı ve başarılı idi; çünkü, Sovyet halklarının heyecanları yüksek, inançları diri idi. Toplumsal gerilim düşmeye, yâni Marksizme ve Sovyet ideolojisine olan inanç çabuk soğumaya başladı. Stalin bu gevşemeyi görülmemiş gaddarlıklar, zulüm ve demir perde ile örtmeye çalıştı. Ama, iman zorla kazanılamadığı gibi, zorla muhafaza da edilemez. 1950 ve 60'lı yıllarda Komünist Parti kongrelerinde sık sık, tahıl üretimindeki düşüklüğe, ideolojik eğitimdeki yetersizliğin sebep olduğuna dair raporlar okunur oldu. (Dikkat edilsin ki, tarım değil, ideolojik eğitimden söz edilmektedir.)

Bu tesbitler doğru idi ve Sovyetler, eğitim yoluyla yeni bir iman hareketi başlatamadıkları için yıkılıp gittiler. Marksizmin fikrî muhtevasında, imkânlarında herhangi bir değişme olmamıştı.[2]

*
* *

Türkiye bugün, tarihî kıblesine dönük bir iman hamlesi içinde görünmektedir. Bu açıdan bakıldığında, büyük zamanlar yaşamakta olduğumuz söylenebilir. Türk kültür coğrafyasının bütün alanları, tarihinin hiç bir döneminde olmadığı kadar birbirine açılmıştır; çok büyük ve güzel kültürel açılışların imkânları doğmuştur.

Yukarıda söylediklerimizi hatırlarsak, bu imkânları değerlendirebilmek için, bu iman hareketini alevlendirip genişletmek, böylece, toplumun kendine güvenini sağlayarak, kültürel yaratıcılığı beslemek gerekecektir. Eğer bu iman hamlesi, kıblesini kaybetmeden, zengin ve sağlıklı bir fikir muhtevasına ve çağdaş ve sağlıklı ölçülere sahip olamazsa geleneği, geleceğin malzemesi ve üslûp örneği gibi görmeyip, mukaddeslerimiz arasına alırsa, kaybolmuş zamanları yaşamış olacağız.

Ümidimiz ve duamız, Türk kültürünün yeni bir açılış dönemine girmesi.

---

[2] Türk marksistlerinden Dr. Hikmet Kıvılcımlı, marksist tarih anlayışına, "ülkücü insan" unsurunu sokmak istemişti. Tarihî materyalizmin esas mekanizmasını olduğu gibi kabul etmekle birlikte, bu mekanizmayı harekete geçirecek, dönüşümleri sağlayacak bir "ülkücü insan" olması gerektiğini ileri sürmüştü. Kıvılcımlı, "ülkücü insan" derken, inanmış insanı kastediyor ve tarihi oluşturan gücün "iman" kaynağına yaklaşmaya çalışıyordu. Türkiyeli marksistler, bu düşünen kafadan pek hoşlanmamış, kendisini marksizmden sapmakla suçlamışlardır.

Türk Kimliği

Muhterem Cumhurbaşkanım,[*]

Politikayla ilgilenmiyorum, günlük yazılar da yazmıyorum. Bu yüzden, konuşmalarınızda ifade buyurduğunuz bazı hususlar hakkındaki düşüncelerimi, müsaadelerinizle mektupla arzetmek istiyorum.

Bir zamandan beri Türkiye'nin -Türk milletinin- bir mozaik olduğunu sürekli vurgulamaktasınız. Son bir konuşmanızda, mesela Boşnaklarla Abazaların ayrı ayrı ırklara mensup olduklarını, ama Türkiye'de yaşayanlar kendilerine Türk dedikleri için meselenin bitmiş olduğunu buyurdunuz. Danışmanlık kurumunun sağlıklı çalışmadığını düşündüren bu beyanlarınız karşısında, affınıza sığınarak aşağıdaki noktaları arzediyorum.

Buyurduklarınız, mefhum-ı muhalifi ile tam ırkçı bir anlayışa dayanmaktadır. Gökalp ve ardından gelen bütün Türk sosyologları içinde, milletimizi ırkî bir birlik olarak târif ve telkin eden olmamıştır. Bir dönemin kısa bir heveskârlık gösterilerinden gayri, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin ırkçı herhangi bir politika izlediği görülmemiştir. Bugün de, azınlık ırkçılığı peşindeki münferit ve önemsiz iddialar bir yana bırakılırsa, ırka dayalı bir mil-

* Bu mektup, 11.11.1992 tarihinde, rahmetli Cumhurbaşkanımız Turgut Özal'a gönderilmiştir.

liyet iddiası güden âlim yahut havas zümrelerini tanımıyoruz.

Abazalar bir Kafkas ırkı oldukları halde, Türküm dedikleri için değil, Türk kültür çevresinde uyum halinde oldukları için Türktürler ve kendilerini Türk sayarlar. Dinlerinden dillerine, çocuk yetiştirme usûllerinden türkülerine kadar Türk kültür çevresi içinde olanlar Türk olurlar; Türk oldukları için de Türk sayılırlar. Boşnaklar da, ırk ayrılığına rağmen müslüman oluşlarından ötürü, Türk kültür çevresine kolayca ve süratle girmekte ve Türk olmaktadırlar. -Aslında bu noktaların çok daha zengin bir arka/tarih planı vardır; bendeniz kısa hükümlerle geçiyorum. Ortak geçmiş şuuru, geleceği birlikte kurma irade ve heyecanı, hem yukarıda ifade edilen ortak kültür çevresi içinde olmalarından doğar, hem de bu kültür çevresine intibak kabiliyetini besler. Böylece, hangi ırktan olurlarsa olsunlar, aynı kültür çevresi içinde yaşayanlar, aynı heyecan ve değerleri paylaşarak bir millet haline gelirler. Tarihçiler, Türk milleti için, Hun İmparatorluğu zamanından beri bu kültür bütünlüğünün kuruluşunda, devletin/siyasî birliğin çok önemli olduğunu söylemektedirler.

Mâlûmunuz olduğu gibi, bir Alman, Amerikan dilini, dinini, hayat tarzı ve ideallerini paylaştığı için Amerikalı olur, "Ben Amerikalıyım" demek yetmez. O Almanın evinde zaman zaman Alman yemekleri pişmesi, yahut dedesinin Purusya üniformalı resminin bulunması Amerikalılığını etkilemez.

Ayrıca, insanlar aynı kültür çevresinin müştereklerini paylaştıkça, aynı soydan geldiklerine de inanmaya başlarlar. Bu gelişme gayet doğal bir haldir; hiç bir sakıncası olmadığı gibi, fitneleri engellemekte faydalıdır. Esasen, en keskin ırkçılar bile kafa tası yahut kan tahlili yapmaz, dil birliğini ırk birliğinin bir işareti sayarlar. İnsanlarımız aynı zamanda bir soydan yahut bir boydan geldiklerine inan-

mak istiyor ve bundan güç alıyorlarsa bırakalım inansınlar. Herkesi kendi soyunu düşünmeye dâvet edip, başka ırklara bağlama telkinleri yapmak yahut bu temayülleri uyandırmakta millî fayda olmadığını düşünüyorum.

Muhterem Cumhurbaşkanım,

Dünyada hiç bir milletin saf ırk iddiası olamayacağı gibi, saf kültür iddiası da olamaz. Kültür meseleleri ile ilgilenenler bilirler ki, bütün kültürler birer mozaiktir. Ancak bu, ortak bir hayat üslûbunun, bir millî kültürün olmadığı anlamına gelmez. Kültürler, unsurları itibariyle mozaik, iman ve üslûplarıyla bütünlük içinde ve millî olurlar.

Yeryüzünde yaşayan hiç bir kültür yoktur ki, hayatının bütün unsurlarını özgün olarak kendisi yaratmış olsun. -Dünyaya kapalı kalmış, yeni keşfedilen bir kaç küçük ilkel toplum için bu söylenebilir.- Her kültür, kendi özgün yaratışlarının yanısıra, başka kültürlerle yaptığı alış-verişlerle hayatını kurar. Ancak, başka kültürlerden aldığı unsurları, kendi iman sistemi ile kavrar, değerlendirir, kendi hayatındaki değer ve işlevine kavuşturur. Böylece millî kültürün, üslûbun bütünlüğü sağlanmış olur. Kültürün yaratıcı olduğu dönemlerde yabancı kültürlerden alınan hayat unsurları millî üslûba tam mal edilir ve geldiği kaynak farkedilmez olur. Kültürün yaratıcılığını kaybettiği dönemlerde ise alınan unsurlar millî üslûba mal edilemez, yama gibi kalır. Taklit seviyesinde kalan bu tür alıntılar, zihin ve kişilik parçalanmalarına, sosyal çelişki ve başarısızlıklara yol açar. Sindirilmiş kültür unsurlarını, kaynaklarını vurgulayarak bütünden parçalamaya çalışmak ise, ilmen ciddiyetle bağdaştırılamaz; fikren, hayırhâh bir gayret olarak nitelenemez. İzninizle, sadece iki misal arzedeyim:

Mimaride kemer ve kubbe, bizim kültürümüzün icadı olmayabilir; ama, kubbe ve kemerlerden örülmüş Selimiye'nin, Türk mimari üslûbunun, Türk kültürünün özgün bir eseri olduğunu, bütün dünya tartışmasız kabul eder. Türkülerimizi alalım; Çin Seddi'nden Tuna boylarına uzayan coğrafyanın, hem üzerinde yaşayan, hem derinliğinde olan kültürlerden yüzlerce ses ve renk alınarak yoğrulmuş ve bugünkü Rumeli havalarından, bozlaklara kadar çeşitli, zengin bir türkü oluşumu gerçekleştirilmiştir. Bu türkülerimizin Türk olmadıklarını kim ileri sürebilir?

Kültürde unsurlara değil, bütüne bakılır; millî üslûp, millî deha bütünde tezahür eder. Hepimizin gayretleri de, bu bütünlüğü pekiştirmek, geliştirmek ve güzelleştirmek yönünde olmalıdır diye düşünüyorum.

Muhterem Cumhurbaşkanım,

Arzettiğim sebeplerle, bir toplumun milletleşmesi ve birliğinin gerçekleşmesi, millî kültürünün bu bütünleşmesi ölçüsünde olur; kültür bütünleşebildiği, hayat millî bir üslûba kavuşabildiği ölçüde birliğimiz de gerçekleşmiş olur. Eğer kültür hayatımızda zaaflar varsa, millî üslûpta parçalanma temayülleri görülüyorsa, yahut yöresel özellikler ayrı bir kültürel olgu seviyesine çıkartılmak/takdim edilmek isteniyorsa, hepimize düşen, kültürümüzün bütünlüğünü ve böylece millî birliğimizi koruma yönünde gayret sarfetmektir. Bu bütünleşmeyi yıpratıcı, hatta bütünleşmede yeri bile olmayan ırk gibi unsurları öne atarak, farklılık duygularını uyandırıcı tutumların uygun olmayacağını zât-ı âlilerinizin de kabul buyuracaklarına inanıyorum.

Bu vesileyle Allah'dan sağlık ve âfiyetde olmanızı niyaz eder, en derin hürmetlerimin lütfen kabulünü arzederim efendim.

Bir Kelime, Bir Medeniyet

Bütün insanî ve sosyal değerler imanla kazanılır. Değer bilgisini kişiliğe sindiren, onu, bilgi olmaktan eylem ilkesi haline yükselten güç, imandır. Ancak inanmış insanın tutum ve davranışları inandığı ölçülere uygun olur. İnanan insan, bütün eylemlerini, ilişkilerini ve çevresini, inancının ona kazandırdığı ölçülerle düzenler. İnancının ona kazandırdığı kişilik belirgin ve serttir; yabancı tesir ve zorlamalar karşısında eğilmez, yönünü değiştirmez. Nefsine ağır da gelse, zor da olsa, o, inandığı gibi yaşar; o dünyaya göre değil, dünyası ona göre şekillenir.

Mümin, inandığı ölçülerle dünyasını kuran insandır; ama, gerçekten inanmış insan... Bu farkı işaret etmek üzere Allah, yüreğine imanı tam oturmamış, henüz bu düzeye ulaşamamış olan bedevilere, "mümin olduk demeyin, bari müslim olduk deyin" şeklinde buyurmaktadır.

Bizim kültürümüzün tasavvuf tarikleri, insanlarımızın, kabiliyetleri ölçüsünde iman mertebelerini yükseltmek için, her biri ayrı bir yoldan ilerlerler. O'nu görüyormuşçasına yaşamak -sadece namaz kılmak değil-; her an, ben O'nu görmüyorsam da O beni görüyor şuurunda yaşamak, hayatın her eylemini ibadet düzeyine çıkarmak. Bu insanlar için, imanlarına göre yaşamak, aynı zamanda ve sanki de bir dış zorunluluk kazanır ve başka türlü hareketleri mümkün olamaz.

*
* *

Fertteki bu kişilik oluşumunu yahut değişmesini topluma yayın; işte medeniyetler böyle kurulur; zulmetden nur böyle doğar. Kadim Arabın korkunç cehaletinden/karanlığından İslâm böyle doğdu; herkes, tek tek o Seçilmiş İnsan'dan ışığını aldı. Orta Asya'daki Türk fırtınası böyle ışıklandı, tek tek ölçülendi. İslam Medeniyeti'nin Arabistan'da, Türkistan'da, Anadolu'da ve İberik Yarımadası'ndaki açılışları, bu tür iman hamleleri ile gerçekleştirildi.

Kişi, imanı ile kendi iç dünyasını kurarken, mensup olduğu toplumun medeniyetini de kurar. "Bir kavim kendini değiştirmedikçe, Allah da onun halini değiştirmez" buyruğu, bu yoldan medeniyetleri yeşertir yahut kurutur. Kişi kendisini değiştirecektir; toplumu değiştirmenin yolu budur. Çünkü, insandan başka inanan ve kendi kişiliğini kurabilen varlık yaratılmamıştır.

*
* *

Bir kültürün bütün kavramları imanla şekillenir ve içerik kazanır. Sonra, kültürler de insanlar gibi halden hale geçerler; gümrah günleri olur, zevalleri olur. İmanın nuru sönmeye başlayınca, yol yordam eskisi kadar kolay bulunamaz olur. "Kalbin mânen bâis-i ruyeti ve insanın sermaye-i taakkulü olan nur-u imanî"[1] zaafa uğradıkça hayat zorlaşır, günlük meseleler bile çözülemez hale gelirler. Zaman olur ki, bir kavramın, bir anlayışın yahut bir davranışın kaynağı unutulur; hangi iman ölçüsünden renk aldığı

[1] Abidin Paşa, *Mesnevî-i Şerif Tercüme ve Şerhi*, Sivas, s. 16.

bilinmez olur; ama, kendisi devam eder; bazan kal olarak, bazen hal olarak görünür, geçer.

Bu yüzden, gün olur, sıradan bir kelime, anlamı ve yaptığı çağrışımlarla bütün bir medeniyetin simgesi olur. Kurumuş koca çınarın bir filiz verdiğini yahut çıplak dağların birden yeşeriverdiğini görmüş gibi olursunuz. Anlarsınız ki, o kelimeye o anlamı, kültürün yüzyıllar süren görkemli macerası kazandırmıştır; medeniyetinizin ruh kökünü görürsünüz. Sıradan bir insan, o kelimeyi, o anlam ve üslûpta kullanıyorsa, o insanı yetiştiren kültürün, topluma hakimiyetindeki derinliği hissedersiniz. Ve, o insanla aynı dilden konuşmanın, aynı iklimde yaşamanın, aynı Kitab'a inanmanın mutluluğunu yaşarsınız.

*
* *

Bir televizyon programında Elazığlı şekerci Memet Usta'yı dinlerken, bunları düşündüm. Memet Usta, kırk yıldır şekercilik yaptığını, çoluk çocuğunun geçimini bu yoldan sağladığını söyledi ve ekledi: "Kırk yıldır fakir fukara ve devlet de hakkını alırlar."

Memet Usta, fakir fukaraya da yardım ederim demedi; devlete de vergimi veririm demedi, "hakkını alırlar" dedi. İşte bu anlayış, bu kelime ve bu kullanış biçimi, bizim bütün bir medeniyetimizi saçından tırnağına kadar ifade edebilecek bir simge kudretinde göründü bana.

*
* *

Çünkü, bizim medeniyetimizin ruhu olan Kitab'ımızda, insanın insana yardımı, hak düzeyinde bir güzelliktir;

kazandıklarımızda, kazanamayan yoksulun, yetimin, çaresizin hakkı vardır: "Ve onlar ki, mallarında, isteyen ve istemekten hayâ eden yoksullar için bir hak vardır." (Mearîç- 24, 25) ve "Mallarında muhtaç ve yoksullar için bir hak vardır". (Zariyât- 19)

Demek ki Memet Usta, kırk yıldır, zekâtını, sadakasını vermiş. Başa kakmamış, verdiği ile öğünmemiş; yoksulun hakkı, kendisinin vazifesi olduğunu bilerek vermiş. Başkasının hakkını yememek için, helâl malının temizliğini korumak için, alnının teri ile kazandıklarından vermiş.

Vermek, kazanmaktan zordur. Rahatça verebilmek, derinden inanabilmekle mümkündür. Ve, veren el, elbetteki alan elden üstündür.

Allah kabul etsin, kazancın bereketli olsun Memet Usta.

*
* *

Bizim millî imanımızda devlet de mukaddesatımızdandır; diğer bütün kutsal bildiklerimizin güvenlik alanı, koruyucusudur. Tarihte, devlet olamayan yani il tutamayan boylarımızın nasıl yabancı kültürler arasında yok olup gittiklerini görebiliyoruz. Kültürel bütünlüğümüzün kurulmasında, millî kimliğimizin oluşumunda bütün tarihimiz boyunca, aynı bayrağın gölgesi altında olmamızın çok büyük payı vardır. Yüzyıllar boyunca Orta Avrupa ve Balkanları etkileyen Uzlar, Peçenekler ve Kumanlar sürekli bir devlet sahibi olamadıkları için kaybolup gitmişlerdir.

Biz Avrupa'dan çekilmeye başladığımızda, her yenilginin ardından müthiş bir göç yaşıyorduk. Yüzlerce yıllık vatanlarını, ocaklarını, geçimlerini terkeden insanlarımız, ne bahasına olursa olsun, "anavatan"a göçüyorlardı. Rahmetli Dündar Taşer, "Anavatan, millî mukaddesatın

korunduğu yerdir" derdi. Yâni, bayrağın dalgalandığı, devletimizin olduğu yer. Onun olmadığı yerde, bütün mukaddesatımızla birlikte, beşeri varlığımız da tehlikeye giriyordu. Ve, insanlar dalga dalga Dersaadet'e koşuyor; cami avlularındaki sefaleti tercih ediyorlardı.

İşte bunun için ve devlet, Kitab'a bağlı bir egemenlik örgütlenmesi olduğu için, onun aldığı da haktır. Memet Usta kırk yıldır devletin hakkını da vermiş. Bereketi bol olsun.

*
* *

Bizim medeniyetimizin gümrah dönemleri bunun için o kadar güzeldi. İnsanî idi. Vakıflarımız bu yüzden o kadar yaygın ve güçlü idi. Alan da, veren de, eyleminin farkında idi.

Şimdi, aynı Kitab'a göndermeler yaparak devletten vergi kaçırmaya çalışanları nasıl değerlendirmeli? Memet Usta çok mu çağ dışı kalmış, dersiniz? Yoksa, hırs kalplerini katılaştırmış, gözlerini kör, kulaklarını sağır etmiş bir kısım iki yüzlüler mi, Kitab'ımız adına kültürümüzü kemiriyorlar?

*
* *

İtikadımca, Memet Ustaların var olduğu bir kültür, son sözünü söylemiş olamaz. Selâm olsun sana Memet Usta...

4 Temmuz 1995